

Első évi folyam.

31. szám.

Julius 30. 1865.

Báró Sennyey Pál.

A mult hónap végén a kormány körében történt változások öröndetes hir gyanánt lepték meg az egész országot. Schmerling, Zichy és Nádasdy visszavonulása összeomlását hirdette azon centralizáló rendszernek, mely Magyarország szigorú alkotmányos érzelmeiben oly erőteljes ellenállásra talált, s a mely rendszer bukását passiv magatartással az időtől várta és szívéből ohajtá minden magyar.

Az új politikai fordulat, mely reánk virradt, nagy fontosságúvá teszi a kort, melynek hazánk sorsa felett messze jövőre határozni jutott osztályrészül, s a korrall együtt nagy fontosságúak a személyek, kik benne főszerepre vannak hivatva, hogy a lehető kiegyezés nagy művét végrehajtva, a hosszasan bizonytalanság révéből biztos partra vezessék alkotmányunk ügyét.

Azon férfiak közé, kikre most e nagy munka vár, tartozik báró Sennyey Pál is, kinek főtárnokmesterré történt kineveztetését mult számunkban

jelentettük, s kinek most arcképét is bemutatjuk, — legalább vázlatosan felsorolva azon adatokat, melyek a fontos méltóságra kijelölt férfit eddigi politikai pályájáról, működéséről tudva vannak.

B. Sennyey Pál, mint fényes elméjű, erélyes és tiszta jellemű államférfi ismeretes. Előkelő és gazdag családból származva, a magyar főnemesség hagyományos elvei szerint neveltetett, s igen fiatalon lépett a politikai pályára. Midőn 1848-ban a pesti országgyűlés képviselőházának tagja lett, talentumának híre már széles körben el volt terjedve, s a konzervatív párt azon fiatal tagjai közé számított, kiknek jövőjéhez a legszébb reményeket lehetett csatolni.

A közbejött események csakhamar elvonták a nyilvános szereplés teréről. A Bach kor-

mány alatt elvei miatt teljesen visszavonult, s ezen időben az ugynevezett konzervatívokkal együtt részt vett azon emlékiratok megállapításában, melyek Magyarország autonómiáját védtek, s az

Báró Sennyey Pál. (Rajz. Beszédes Kálmán.)

abszolút központosító rendszer ellen voltak irányozva.

Sennyey, ki magas szellemi tehetségei mellett alapos történeti és államtudományi ismeretei által is kitünő, 1853-ban a magyar akadémia igazgatótanácsának tagjává választatott.

Az októberi diploma után 1860-ban a helytartótanács alelnöke lett, de az elsők közé tartozott, kik visszaléptek, midőn alig egy év múlva újra provisorium lön hirdetve.

Az újabb időkben, mint a „Pesti Napló“ egyik közelebbi számában b. Kemény Zsigmond is írta róla, oly hű meggyőződéssel közelített az ugynevezett Deák-párt nézeteihez, hogy nem lehetett kételkedni, miszerint benne törekvéseik egyik erős támaszát találják.

Érdekesnek tartjuk még közölni, a mit a magyar érdekeket képviselő bécsi lap, a „Debatte“ mond az új tárnok jellemzésére e sorokban :

„Sennyei báró a kiegyenlítés eszméjének megtestesülése, államférfi a szó legjobb értelmében, szilárd és rendithetlen abban, a mi egyszer meggyőződésévé vált, hanem mindamellett ama szelid, békés érzület uralkodik nála, mely kizár minden vitatási makacsságot, s az igazsággal is csak akkor elégszik meg, ha az egyszersmind méltányos, s az alkotmányos életben szívesen egyezkedik, ha az egyezségek által nincs veszélyeztetve az elrendő cél. Sennyey báró volt az első magyar konzervatív, ki az Apponyi gróf által föllájitott eszméhez csatlakozott, hogy t. i. a magyar kérdés megoldása csak a Deák-párttali egyezmény által eszközölhető, s azóta ez értelemben munkálkodott. Azon bizalom tehát, melylyel a magyar szabadelvűek Majláth urat köszöntötték, Sennyei ki neveztetése által csak emelkedhetik és erősödhetik.“

y. s.

Kerüld a szépet!

Beszély.

Írta **Jókai Mór.**

(Folytatás.)

Azt mondják, hogy két szerető szív hamar megérti egymást. Annyi bizonyos, hogy az egyik fél hamar azt hiszi magáról, hogy szeret.

Anna titkolózott védnöje előtt, s elég ügyességgel birt akkor, midőn az gyanút támaszthatott volna ellene, egy rá nézve egészen közönyös imádójával foglalni el magát.

Alattomban pedig minden alkalmat felhasznált, hogy a szókével megértethesse magát.

A szóke értett is már mindent.

Tudta, hogy a leány szerelmét birja egészen s eljöttek látta az időt, melyben a szerelmes játszhatja azt a szerepet, a mely a szerelmes nőt még szenvedélyesebbé teszi, a busongó hallgatagot.

Oh azok a nők! Oh azok a leányok! Hogy megvannak bolondulva egy elkomorult arcu kedves miatt! A helyett, hogy ütnék arcul legyezőjükkal az olyan haszontalan fickót, a kit tud érdekelni valami a világon, a midőn birja már az egész világot egy odaadó szivben, s kergessék pokolba azt, a ki a mennyországban nem tud jókedvű lenni: még ők járnak utána, még ők tudakolják, mi bánata lehet? Miért e felhő homlokán? S óhajtanak megküzdeni a lidérceel, mely a szerelmezt büvöláncával megfogta.

Anna észrevevé, hogy a szóke szomorkodik.

Ez különben is érdekessé teszi a szóke arccokat.

Természetesen első gondja volt megtudni, hogy mért szomorú a szóke.

Az pedig elkezdett neki egy hosszú históriát beszélni az égről, meg különböző utakról, melyek az égbe vezetnek, s szerencsétlen halandókról, a kik ilyen különböző utakon járva, bár mennyire nyujtsák is kezeiket egymás után, elvégre is csak az égben találkozhatnak.

Anna már azon kezdett aggódni, hogy a szóke vagy Rhodusi vitéznek csapott fel, vagy kalugyer lett; míg az utoljára kideríté aggodalma titkát, hogy a valláskülönség mily nagy akadály két egymást szerető sziv utjában.

A bajor gárdatiszt természetesen nem volt egy hiten az orosz hercegasszonnyal.

— Oh, ez semmi! szólt könnyedén nevetve a hercegasszony. Ha te a pápa hive vagy: én is az lehetek könnyen. A pápa igen jó ember, áttérek hozzá s imádkozom ezental úgy, a hogy te.

Nem is nevezte ezt áldozatnak. Hiszen, ha már Radziwillt kidobta a hajóból, miért ne hajíthatta volna utána még szent Cyrillt és Methodot is?

— Hajh! kedvesem, sohajta a szóke; az a baj,

hogy nem is a pápa hive vagyok, hanem Lutheré, a hitujjitóé.

Anna kétszer is vállat vont.

— Hát leszek akkor én is lutheránus.

A szöke lábaihoz omolt az önfeláldozó kedvesnek s csókjaival halmozá el kezeit; esküdve, hogy az angyaloknak nincs is szükségük valami specialis vallásra, mert hisz ők maguk emelik föl az idvezülteket; már pedig Anna valódi angyal.

Ez időtől fogva aztán egy új celebritással szaporodott meg a hercegnő látogatási terme.

E nevezetesség doktor Björnsfield, hírhedett tudós volt, távol Svédországból, nagy bölcsész és csillagász; ki nem is egyébért jött Rómába, mint azt a teljes napsötétülést tanulmányozni, mely Európának egyedül a déli részeiben lesz tökéletesen látható. Akkor egyszerre divat lett a római hölgyeknél a csillagászzal foglalkozni; Björnsfield igen diszes, elegans tünemény volt egy doktorban; szépen beszélt olaszul, franciául; nagy, diszes magatartású, sima, egészséges arcu negyvenes férfi lehetett; a legszeretetre méltóbb kor. Róma grófi és hercegi hölgyei fél éjeken át elhallgatták magyarázatait a szabad ég alatt a csillagképelekről.

Időközben pedig, a míg a többi szépeket az ég fényes betűinek ismeretére oktató a doktor, Annát megtanította — a sorok között olvasni. Őt Luther vallására oktató titokban.

Előtte fölfedezte, hogy a csillagászat csak mellékfoglalkozása, igazában pedig stockholmi hittudor, ki barátjának, a kapitánynak különös meghívására jött ide, a reformationnak egy lelket Róma kellő közepében megnyerni.

És Anna igen jó tanítvány volt, hamar felfogta az új tanok tételeit, s igen kellemetesnek találta, hogy azok szerint a házasságkötés sokkal kevesebb cerimoniával jár; nem kell hozzá annyi sokféle engedély, ünnepélyes szertartás és nyilvános-

ság. Egy lelkész és két tanu egy hajó földézetten: aztán még két szív, a ki egymást szereti; és ez elég.

Anna egész odaadással veté magát kedvese hitében. Hisz ha a férfi szavában oly vakon tudott hinni, hogy ne hitt volna abban, a kiből a férfi hisz?

Anna egészen boldog volt. Már előre kitervezték az éjt, melyen ő és kedvese váltott lovakon Civitavecchiáig tognak szökni, ott készen vár rájuk a hajó, mely őket tova szállítja; a lelkész már elment előre a hajóra: az ott fogja őket egybeesketni. A hajóskapitány és a kormányos lesznek a tanuk.

Odaadta már a leány mindenét, a mi egy hajadon szívének titka, az imádott férfinak, csak egy volt még előle rejtve: születésének rejtélye.

A jó Radziwill ezt köté leginkább lelkére, hogy jól megőrizze; mert ha el találja bocsátani, elveszti vele magát, és elveszti jóltevő barátját, ki e percben épen az orosz lány kézsókolására járui, a ki rá gyanakszik, s ha gyanuja igaz, szétlépi.

Anna ezideig győzött a gyermeki hiuságon; megállhatta, hogy ifju kapitányának el ne dicsekedjék vele: „ez a fő, mely válladon nyugszik most, egy koronát viselhet egykor!”

Anna tudott sokáig hallgatni a feje fölött lebegő koronáról.

Valahányszor erre gondolt, olyankor eszébe jutott Radziwill, s azt hitte, hogy annyival mégis tartozik annak, ki érte ezer kancsukát elszenvedett, hogy el ne árulja soha.

Erősen föltevé magában, hogy e rejtélyt a sirba fogja vinni magával. Lesz egyszerű boldog nő, és elfeledi, hogy valaha cárnő leányának álmodta magát.

De hát, mi a leányok ereje?

(Folyt. köv.)

A VÁSÁRRÓL HAZATÉRŐK.

(Életkép.)

E képünk eredetije Lotz Károlytól származik, azon kitünő tehetségű festészünktől, ki németországi születése dacára kiváló érzékkel áldatott meg a magyar életkép-tárgyak felfogására.

A magyarországi vásárok gazdag tápot nyujtanak úgy a festész ecsetének, mint az író tollának, s ezek ezer különváló apró részletük mellett még azon sajátsággal is bírnak, hogy a különböző vidékek színezetét mindig magukon viselik.

A többi közt menjünk el egyik alföldi városunk sokadalmára.

A vásártér beláthatlan. Ponyvafödött, deszka-és gyékényes sátorok, valamint az ekhós szekerek utcákat s afféle improvizált várost képeznek, a melyek lehettek a nomád magyarok székhelyei párducos őseink idejében.

A sátorok közti utcákon tengernyi tarkabarka néptömeg hullámszik és zsiibog.

Mindjárt a vásártér elején, a mézeskalácsosok, méhserárosok s a játékkereskedők sátrai állanak. A mézesbábuk s a cifrán festett játékok előtt nagyra meresztett szemekkel pogácsaalma-képi gyermekek csodálkoznak, fél kezükkel anyjuk ruhájába csimpaszkodva, míg a méhseres üvegek körül nyalka legények kínálgatják cifrán felkendőzött szeretőiket.

E hely tözsomszédságában telepedtek meg a magyar vásárokról elmaradhatlan nyomorékok, kik énekelve, imádkozva, jajgatva és csöngetve igyekeznek a könyörületes szivüek figyelmét magukra fordítani. Odább vannak a szürszabók, tatai kartonfestők, privigyei kékposztósok, a gyoicsos

De miféle jó illat üti meg orrunkat? Ah, itt sütik a cigánypecsenyét, a magyar vásárok e páratlan deliciáját, mit azon melegen, a hogy a serpenyőből kivesszik, nyomnak belé a kétfelé szakított fehér cipó bélébe.

E hely körül áldogálnak a vásárra jött vevők szekerei, melyekről azonnal ráismerhetünk tulajdonosaikra. Az egyik tele van rakva mindenféle nagyságu cserépfazekak- és lábasokkal, s ezek közt tisztos kövérségü asszonysággal, a ki kétségkívül a tisztelendő plebános ur gazdasszonya. A másik saraglyája mellől szébagyűjtő villák, talicskák és nyirseprők bökdösik ki hegyeiket, hirdetve az árendás ur szükségét. A harmadikon uj-

A vásárról hazatérők. (Lotz Károly eredetije után.)

tótok, szegedi késárosok, kalaposok és szijgyártók s ezektől különválva a rőföskereskedő zsidók, kik rikácsolva alkudoznak vevőikkel.

Azonban lehetetlen a vásártér minden részét meglátogatnunk. Egy khaosz az egész, melynek minden paránya különálló képet alkot. Egyik végén kőcevék mutatgatják mesterségüket, a másikon majmot táncoltatnak. Itt viaszosvászonra festett zsványhistoriát magyarázat kintorna mellett énekszóval egy lerchenfeldi németbe oltott talián, míg amott tagjait ficamitgató gimnasztát bámul az uj esizmáját hátán cipelő s fején egymásra háromnégy sor uj kalapot rakogatott tömeg.

donatuj sodródeszka alatt tulipántos bölcső szégyenkedik, míg az ülés alatt egész halmaz mézesbábót, kardot és huszárt pillanthatna meg a figyelmes kutató, mikkel jegyző uram háznépét akarja meglepni.

Szóval mindenki visz magával haza valami vásárfiát, még az a szegény juhász házaspár is, ki oly elégedetten kocog hazafelé az országuton, mert habár évi kommenciója csak husz jó forint, telik még abból ólomgyűrű a kis lánynak, tarkakeszkenő Zsuzsikának, lévai füzérperec a gyerekeknek s kereken ljáró, a lófarkán sippal ellátott háromszemü huszár a kis Pista számára.

A lengyel zsidó.

II.

Sajátságos kenyérkereset a lengyel zsidóknál többek közt a *faktorkodás*. Minden városban vannak faktorok; a nagy városban számtalanon. Ezeknek foglalkozása körülbelül az, a mi nálunk az üzereké; csakhogy míg a mi üzérünk csupán bizonyos körben: gabona, bor, gyapju vagy más üzletágak körül működik, addig a faktor bármire is használható s szinte csodálatos tapintattal és gyorsasággal végzi, a mit rábiznak. Ha valamely vendéglőbe szállunk, az első, a ki bekoctat: a faktor. Legelőbb is bemutatja magát, s jelenti, hogy ő N. faktor; ha valamit venni vagy eladni akarunk, ő a legjobb alkalmakat tudja; ha házasodni akarunk, rögtön szerez menyasszonyt, akár hármat is, itt aztán majd válogathatunk: mind szép, mind jó, és — a mi a földolog — pénze is van igen sok mind a háromnak. Ha kölcsönt akarunk felvenni váltóra vagy kötelezvényre, ő rögtön elmegy Dávid Wittenberghez, s reméli, hogy nem tér üres kézzel vissza. — Csak a minap utazott erre keresztül X. gróf — jegyzi meg félreismerhetlen célzással — s ő neki rögtön szerzett 2000 frtot csak 50% kamatra, a miért is a gróf — a nagylelkű, derék gróf — nem késelt buzgó és serény faktorának azonnal száz frtot a markába nyomni.

E faktor azután mindent elvégez, a mit rábiznak; kölcsön szerzésénél nagy sarcot vesz az illetőn, de egyéb szolgálataiért kevesebbel is beéri. Tarnowban a „Hôtel de Krakovie“-ben tökéletesen vak faktorom volt, ki azonban teljes bizossággal járt mindenütt, mindent bevásárolt, nem csalatta meg magát, egész nap sürgött-forgott, számolt, irt, s este a csapszékekben hegedült. Ugyanennek volt egy siketnéma fivére, különben a könyvekben igen jártas férfiú, a tarnowi zsidóknak valóságos orákulum, és csakugyan nagyon sajátosságos ember. Ő nem tudott más nyelvet, csak héberül; s midőn egyszer a faktoriall meglátogatott, ez rám és utitársamra mutatva, krétával az asztalra írta a kérdést: vajjon mit vél, minő földiek vagyunk mi? A néma vállamra tette a kezét, sokáig nézett mindkettőnk, s végre az asztalra írta e szót héber betűkkel: *hungerae*, azaz magyarok. Nem tudtam, kit csodáljak: a vakot-e, ki írni tud, vagy a némát, ki a vakkal közlekedik. Ha a vak valamit közölni akart a némával, egész rendes héber betűkkel írta azt az asztalra; a néma pedig feleletét vele úgy közölte, hogy megfogta a vak-

nak jobb kezét s ennek mutató ujjával a betűk alakját utánozta az asztalon. A vak öt pontosan megértette, s mindjárt elmondta nekünk, mit közlött most vele fivére. De l'Épée és Heinicke találmányát soha sem bámultam annyira, mint e csodálatos tudós némában, ki, mielőtt elváltunk volna, tudtomra adta még, hogy ő már a régi zsidó Targumban, a 83-ik zsoltár 8-dik versében olvasott a *hungerae* nemzetről, s így ennek igen réginek kell lennie.

Az ember nem hinné, mily sok ismeret s menynyi józan ész lakik némely rongyosan ide-oda futkosó lengyel zsidóban. Még a legszegényebbek közt is alig találunk olyant, ki vallását s ennek történetét — mely a zsidónál egyúttal nemzeti történet — ne ismerné. Az ésszt és képességet benne egyáltalán még legkiméleltlenebb ellensége sem tagadhatja. Csupán az egyetlen Mendelssohn Mózes, ama fellengzős gondolkozású zsidó bölcsész is elég bizonyítéka e nép életrealóságának s annak is, hogy kár, miszerint ez öregén ifju népnek oly nagy része tilinkózva jár rongyot szedni s magának és másnak kárára gyűjt ezreket a lilmomból, mit más ember elvet.

Mendelssohnnek két kitünő műve: „Briefe über die Empfindungen“ (Reutlingen 1790) s ennek ki egészítő része: „Rapsodie, oder Zusätze zu den Briefen über die Empfindungen.“ — E két műben ő igen sajátosságos és egészen váratlan, új hypothesis állított fel, melyben az ösztönöknek az okosság felett való hatalmát matematikai módon határozta meg. — Érdekesnek tartom itt melleleg megjegyezni, hogy Saphir, a nevezetes bécsi humorista *magyar*, és pedig fehérmegyei lovasherényi születésű zsidó volt.

A lengyel zsidó viselete némi vegyítéke a keleti s a mult században Európában divott viseletnek. Fején vagy alacsony köcsög kalapot, vagy pedig — főleg ünnepeken — szintén alacsony prémes sipkát visel. E fejfödő alatt azonban főkötőhöz hasonló sipkát is hord, melyet soha le nem vesz, miután neki födetlen fövel, a vallás tilalma szerint, nem szabad lennie. Haját rövidre nyíratja; csupán a két halántéka fölött hagy meg egy-egy üstököt, mely göndör szálakban mintegy arasznyi hosszúra lóg le. E két üstököt ők „*bajze*“-nak nevezik. Nyakáról mellére az üng alatt szövetből varrott zacskó csüng alá, mely szintén valami valásbeli jelkép. Mellénye igen hosszú; nadrágja

szűk s a térden alul fehér harisnyába vész el. Lába fejét csatos bőrcipő fedi; hosszú kabátja pedig e cipőt verdesi. (Némely vidéken harisnyá és cipő helyett térdig érő csizmát hordanak.) — Ünnepeken nem kabátot, hanem keleties selyem kaftánt (a szegényebb *evenlastingból* varrottat), melyet derekán zsebkendőjével köt át; nem egyedül azért, hogy összetartsa, hanem mert a vallás nem engedi, hogy ünnepen akár kezében akár zsebében valamit vigyen, s zsebkendő nélkül még sem mehet az utcára.

A lány, a mint férjhez megy, haját egészen rövidre nyíratja, jeléül annak, hogy most már férje lévén, nincs többé szüksége testének legnagyobb diszercé, mely csak arra való volt, hogy vele *egy* férfit hódítson meg. Nagy vigasztalásukra szolgál azonban — melleleg mondva — e nőknek ama körülmény, hogy nem csupán a haj az, mivel a férfiakat mai napság meg lehet hódítani. — A zsidó nő ezután ugyszólva hermetice köti be fejét s ünnepeken néha ezreket érő diadéma ragyog homloka felett.

Csupán egy zsidónőt ismertem Lengyelországban, ki saját haját viselte; ez mindig a műveltebb keresztyének társaságában járt, keresztyén férfiak udvarlását elfogadta s ily udvarló igen sok akadt, miután e boldogoknak 6% kamatra is adott pénzt; férjét a legszigorubb papucs-kormány alatt tartotta, s még az előkelőbbekre is megneheztelt, ha őt nem címezték *Frau von Weisz-nak*.

A zsidók írása, mint az egyiptomi, szintén hieroglyphékből származik; mutatja ezt betűik alakja és neve; így például *alef*=a (alef=bika; a betű két szarva bikára emlékeztet); *res*=r (res=fő; a betűk hajlása hasonló az ember agyához); egyáltalán minden betű valamely tárgy alakjához hasonlít s annak nevét is viseli; így *kof* (k betű) =korsó; *het* (h)=sövény; *gimel* (g)=teve; *nun* (n)=hal; *cáde* (c)=horog stb. Magánhangzói a zsidó alfabetumnak nincsenek; az újabb idők óta azonban pontokkal és vonásokkal szokták ezeket a mássalhangzók alatt kitenni; magánhangzók is csak úgy bírnak a vagy á értékkel, ha alattuk az a jel (-) áll.

A lengyel zsidók szigorú, sőt mondhatnám túlzott vallásosságáról elég legyen a következőket elmondanom.

A zsidók azt hiszik, hogy a messiás a Genezareth mellett fekvő Tiberias városából — mely egyike a Talmud négy szent városának — fog

származni. Az ott lakó zsidók legnagyobb része vallásos társaságot képez, mely csupán imádsággal és isteni szolgálattal foglalkozik. Csekély részük kereskedést üz, de ezeket a többiek *kafferaí*, azaz *hitetleneknek* nevezik.

A lengyel és orosz zsidók közül igen sokan még a legtávolabb északi vidékekről is zarándokolnak Tiberiasba, hol azután hónapokig imádkoznak a maguk, családjuk, rokonaik és hitsorsosaik üdvéért, és pedig azon okból, mert a Talmudban meg van írva, hogy az egész világ az eredeti khaoszba fog visszaesni, ha e négy szent város egyikében legalább is kétszer hetenként nem mondatnak buzgó imádságok Izrael istenéhez. — (Melleleg jegyzem meg itt, hogy e szó „Jehova,” héberül nem jelent *istent* s egyáltalán *nem is szó*. A régi iratokban a zsidók isten fogalmát három szóval fejezték ki, t. i. volt, van, lesz; utóbb e három szónak csak kezdő szótagjait irták le, t. i. je-hó-va, a miből azután csupán a héber nyelvben járatlan keresztyének csináltak „Jehová“-t. Végre azonban csak két *jod* betűt irtak, s az Istent maig is így jelölik.)

Tiberiasból s a többi szent városból évenként mennek missionáriusok Damiettébe, Magadoréba, Velencébe, Gibraltárba, Sztambulba s más városokba, hol adományokat szednek a szent városokban imádkozók számára, mint a kiknek buzgósága egyedül képes a földet a pusztulástól megóvni. A lengyel zsidó, ha megfogadta, hogy a szent városokba zarándokol s körülményei miatt nem mehet, drága pénzen mást fogad, hogy helyette imádkozni utazzék. Ezen imádságok mellett pedig — olvassuk az „Allgemeine Kirchen-Zeitung“ 1829. évi 81. számában — ama sajtóságos szokás van, hogy midőn a rabbi Dávid zsoltárait vagy a belőlük vett imádságokat mondja, a többiek a jelesebb helyeket szóval s mozdulatokkal utánozzák. Ha például a rabbi ezt olvassa: „Discerjétek az urat trombitákkal“: valamennyien a markukba fujnak s utánozzák a trombita hangját; ha égháboruról van szó: utánozzák a menydörgést és szelet; ha a rabbi a nyomoruságot szenvedő igazakról beszél: iszonyatosan sóhajtanak, jajgatnak, óbégatnak, és gyakran megesik, hogy míg az egyik rész még trombitál, a másik már dörog és villámlik, a harmadik pedig jajgat és fogait csikorgatja. E vakbuzgó emberek ily hangversenyben jelentik ájtatosságukat, mely hangversenynek legnagyobb művésze — a lengyel zsidó.

Petheő Dénes.

A t á r n o k.

Mióta az erdélyi vajdaság megszűnt, a tárnok a negyedik országszázlós.

Elnevezése a gyűjtést értelmű *tár* szótól ered.

II. Endre előtt nem említették a tárnokság.

Hajdan a tárnok kir. főkincstárnok volt, s mint ilyen alá tartoztak a kir. városokból, mint királyi peculiumokból, a bányákból, a kincstári nyereményekből való (*lucrum camerae*) s egyéb kir. jövedelmek kezelése.

Később az osztrák ház alatt a királyi kincstár (kamara) szervezése s felállítása után erre bízott a kir. jövedelmek kezelése, de azért a tárnok, illetőleg az általa összehívott s elnöklete vagy az általa kinevezett altárnok elnöklete alatt tartott tárnoki szék volt a feljebbviteli törvényszék a sz.

k. városok részére nézve, mert némely városok a kir. személynöki székhöz felebezték ügyeiket.

A tárnokszéktől a hétszemélyes táblához történt a felebbezés.

A tárnok, mint az alá tartozó sz. k. városok főbirája, ezekhez saját pecsétje alatt bocsátott bírói parancsokat.

Esküjét szintén a király kezébe tette le.

Az általa kinevezett altárnok a királyi ítélőtábla birája volt.

A magyar kir. helytartótanács s a hétszemélyes főtörvényszék tagja volt.

A nádor meggátoltatása idejében (az utóbbi időben rendszeren) elnökölt a magyar kir. helytartótanácsnál.

R. G.

A t e t o v i r o z á s.

Mi, a kik saját esztelenségünket némely dologban nem akarjuk belátni, a vad népeknél a szokások zsarnok hatalmát veszszük észre, midőn azok a legborzasztóbb kínzatásnak is önkényt alávetik magukat, csakhogy fajuk ősi divatjának és saját hiúságuknak eleget tegyenek. Csak a brazilai botokúdok szokását kell itt fölemlitenünk, a kik nagy darab fákat huznak keresztül alsó ajkukon és füleiken, vagy azon törzseket, melyek gyermekeik fejét két deszka közt hegyessé szorítják, valamint azokat, kik bizonyos életkorukban fogaik közül néhányat kihuznak, avagy ujjaik egyikét ízét levágják.

E helyütt azonban nem szólunk ezekről bővebben s csak a tetovirozásra szorítkozunk, azon szokásra, mely a legtöbb vad népnél használatban van. Azonban nem minden vad nép tetovirozza magát valósággal, hanem némelyek megelégszenek azzal, hogy bőrüket mindenféle festékekkel cifrán bemázolják, mint például az indus törzsek legnagyobb része. Különben ez a szokás nemcsak a vadnépeknél, de Európában is otthonos sok hölgnél, a kik szintén használják a festéket.

A tulajdonképeni tetovirozásnak ugyanaz a célja van, a mi a festésnek, csakhogy ennél az az előny, miszerint a festést nem kell ismételni, mivel a bőrbe vésett vagy szurkált rajzok ott életfogytiglan megmaradnak. A hiúság és piperkőzés az egész emberi nem sajátja, s így a vad ember, a ki nem ért a ruhák készítéséhez, saját testét igyekszik mindenféle cicomával szépíteni.

A hol az éghajlat enyhesége nem szorította rá az

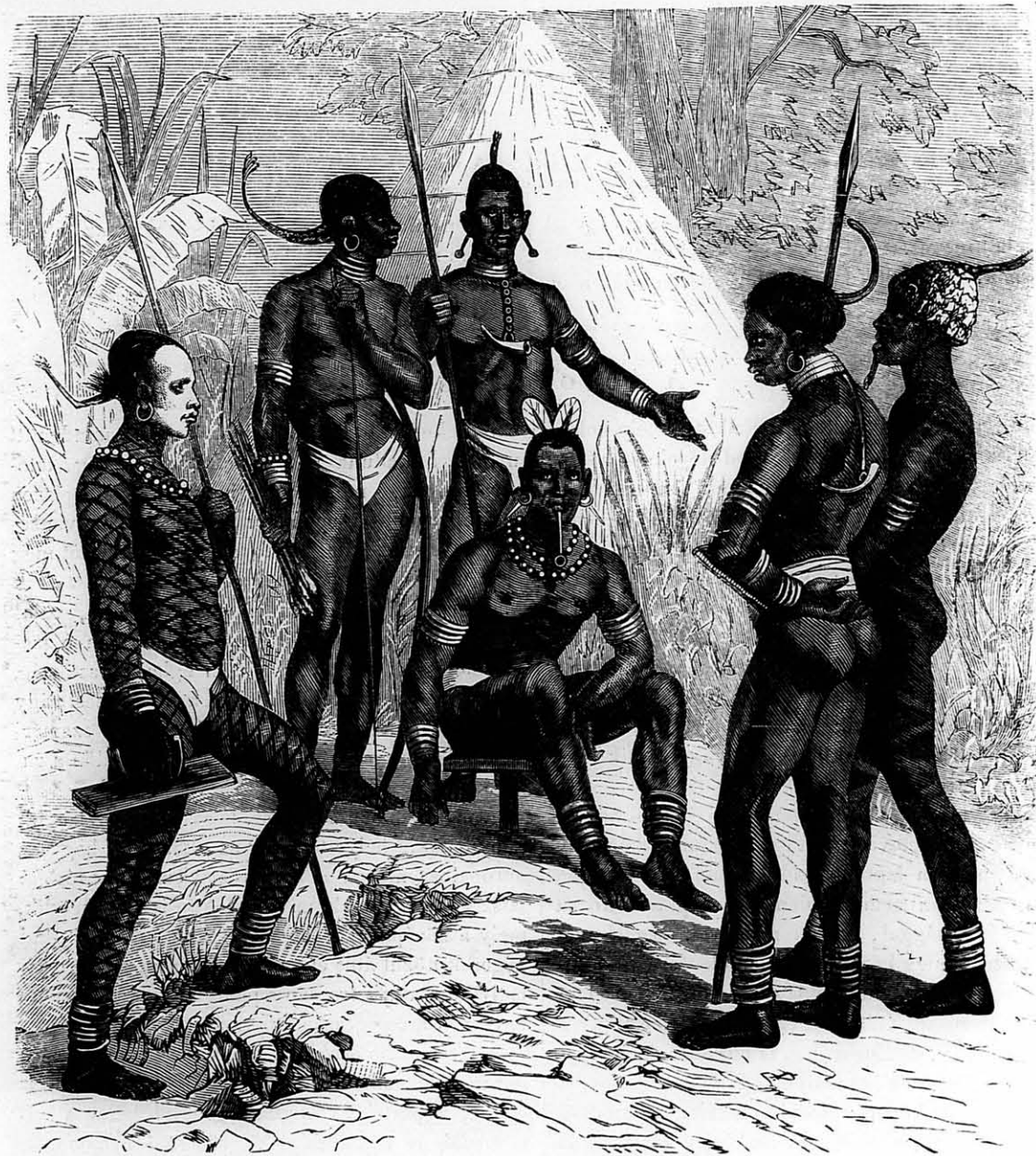
embereket az öltözet föltalálására, ott mindenütt nyomára akadunk a test befestésének vagy tetovirozásának, s mondhatni, hogy Brazília egészen meztelen indusai épen azzal igazolják műveltségük véghetlen alacsony fokát, hogy testüket még csak nem is festik. Ily népek ruhaneműiket csak hiúságból vagy utánzási vágyból viselnek, valamint a ruházkodás indító oka általán nem a szemérmesség érzet volt, hanem éghajlati szükség, s azt később az izlés, művészet, a piperkőzési vágy s a fejlődő műveltség tökélyesbítette; a szemérmesség már csak akkor született, midőn a ruházkodás szokásul be volt véve.

Annyi azonban bizonyos, hogy a tetovirozás bizonyos fokig helyettesítheti az öltözetet, s hogy az európai szemében a tetovirozott ember kevésbé látszik meztelennek, mi képünkön is szembeötlök, mely a középafrikai utazó, Speke kapitány által négerek közül állít elő egy csoportot, kiknek némelyike csak *festve* van s pedig annyira, hogy az egyiknek arca egészen fehér.

A tetovirozás ősrégi szokás s erről már Herodot is emlékezik, s annyi bizonyos, hogy a thrácciaiak, a piktek és Anglia legrégebb lakói, a britanniaiak is hódoltak neki, sőt régi krónikások szerint a hunnok is annyira fölvdagdalták arcuk bőrét, hogy ez a szakál és bajusz növést megakadályoztatta. Most leginkább a maláji törzsek, a déli tenger szigetlakosai s az új-seelandiak tetovirozzák magukat, mely utóbbi népnél a tetovirozás a művészet bizonyos fokára emelkedett, s ezek még ajkaikra és nyelveikre is rajzoltatnak.

Earle angol festész egy új-seelandi tetovirozó művésztől emlékszik, ki oly hírnévre vergődött, hogy majdnem fejedelmi vagyonra és hódolatra tett szert, bárha rabszolga fia volt. A kiket ez a művész tetovirozott, ha harcban estek el, ellenségeik megnyúzták s bőrüket kitömték, hogy azo-

„Egyik reggeli sétám alkalmával, mondja az utazó, — figyelemmel kísértem Tawi tetovirozó művészt, a ki éppen egy főnök combján dolgozott. A művész vésőül nagyon meghegyesített galambszárnycsontot használt, s ezzel vésett a mozdulatlanul fekvő főnök combjába mindenféle egyenes

Közép-afrikai szerecsenek befőstve.

kon az izletes rajzok a győzők gúnyhóiban festményekül diszelegjenek.

Hogy azonban magával a tetovirozás mesterségével is megismertessük az olvasót, erre nézve Dumont d'Urville híres utazó sorait idézzük, a ki különösen az új-seelandi szokásokat tanulmányozta.

és kacskaringós vonalakat, oly módon, hogy a vésőre mintegy egy láb hosszú bottal ütögetett. Ezen bot egyik vége kanálalakban volt kivájva, hogy azzal a véső járása helyén felbugyogó vért azonnal eltávolítsa. A véső hegyét időnként bizonyos edénybe mártotta, melyben oly erős festék

volt, hogy annak fekete színe örökre megmaradt a kivésett vonalokon. Ezen műtétel oly fájdalmas, hogy azt egy huzomban nem lehet végbevinni, s

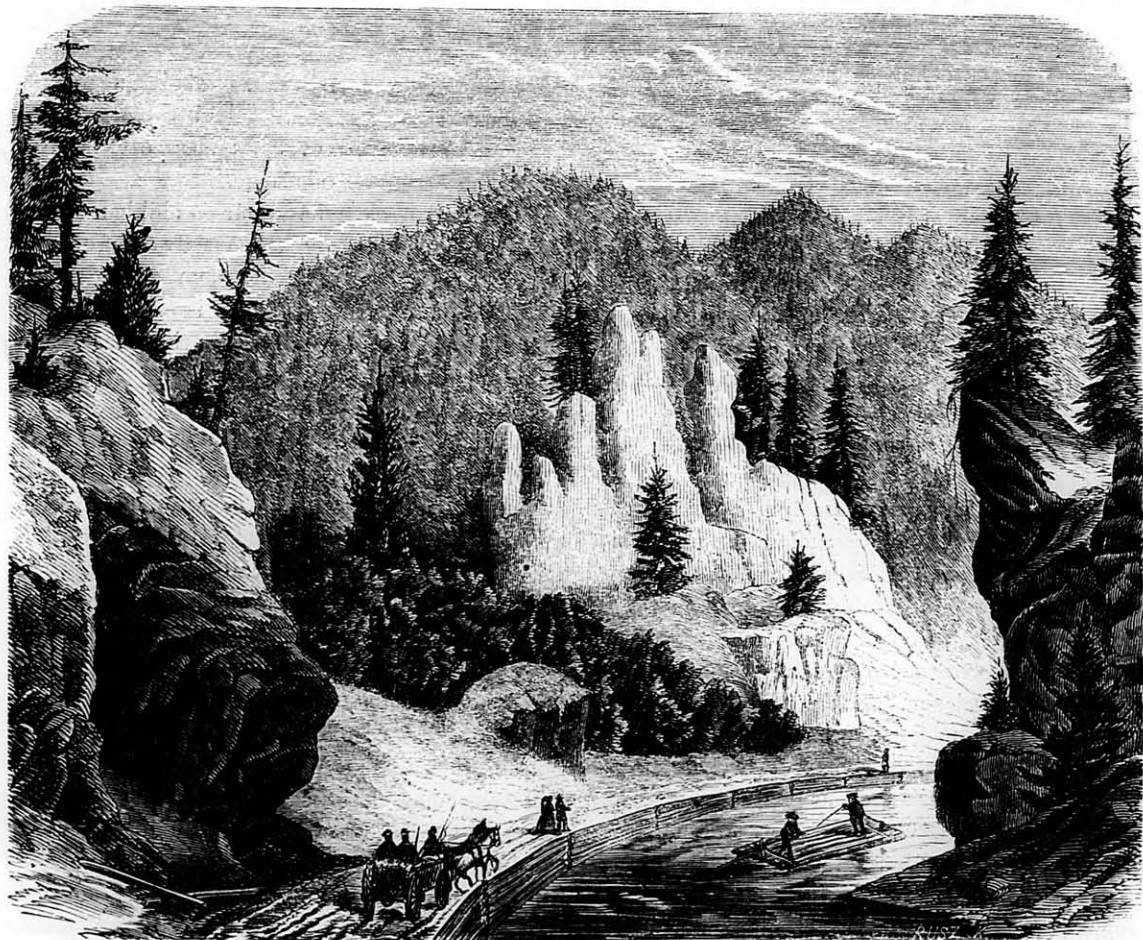
hogy gyakran évekre telik, míg egy uj-seelandi főnök teljesen föl van diszesítve“.

Egy táj Mármarosból.

Ámbár hazánkat már számos irányban szeldelik vasutak és gőzhajójáratok s újabb időben már országutaink fönttartására is több gond van fordítva, mindazáltal közlekedési eszközeink számát nyu-

tészeink, utazóink és természetbarátaink buvárlatára vár.

Ilyen bűvös vidék többek közt a vizsói völgy Mármarosmegyében, melynek rajza bárha már

A vizsói völgy Mármarosban. (Rajz. Klemann.)

gat országaihoz képest még mindig nagyvön tökéletleneknek és gyéreknek mondhatjuk. Ez az oka annak is, hogy míg Németország, Svájc, a Pirének és Itália megragadóbb vidékeit még az utazott magyar is ösmeri, hazánknak számtalan regényes pontja még mindig a feledés homályában van.

A bérces Erdély gyönyörű hegycsoportozatai és mosolygó völgyeivel, Bihar és Arad egy része ösrengetegei és természetcsodáival, s a vadregényes Mármaros elbűvölő vidékeinek nagy száma még mindig oly kiaknázatlan kincses bánya, mely fes-

megjelent, majdnem minden olvasónk előtt még ismeretlen lesz.

Hazánkban a szép Szepességen kívül Mármarosmegye mutathat föl legtöbb festői, vadregényes tájképet, — mondja egyik tekintélyesebb¹ írónk, a kinek sorai után közöljük a jelen ismertetést. — Különösen a mármarosi havasok égbenyuló hegyoszlopai közt, a gyógyerejéről országszerte híressé vált, de most már feledni kezdett Suliguli-forrás-hoz kies völgy-szoros vezet föl, mely vizsói völgynek nevezetik. Itt a vándor utas szebbnél szebb

tájképek, fantasztikus hegyi alakzatok, rideg barlangok s főséges és bámulatra ragadó sziklacsoportozatok roppant változatossága által lepetik meg minden lépten nyomon.

A sok közül mi is közlünk egy ilyen havasi tájképet, mely a vizsói völgy gazdag természeti rejtelmeinek egyik legszebb pontját, legdrágább kincsét tárja elénk s nagyszerű bájaival kedves benyomást eszközöl a lélekre.

Mily gyönyörű összhangzat van e képben? Az előtér óriási sziklakapuk közt nyúlik föl s a ma-

gas heggyekről kigyós csavargással lerohanó folyam kanyarulatát tükrözi, mely a rengeteg erdőben levágott fasudarak, ugynevezett talpak veszélyes szállításáról is hü képet ad s egyszersmind felmutatja a roppant munkával készített hegyi utgátat. Közepén mintha valami szinpadi látvány, valami regényes váromladék tűnnék szemünkbe, — szép és főséges sziklacsoportozat emelkedik, itt-ott sudár, sötét fenyővel felbokrétázva, míg a hátter sűrű erdő által borított hegyláncolatallal záródik be.

Csont - barlangok.

Az ember régiségének bebizonyításában nevezetesen szerepelnek azon barlangok, melyekben a véletlen, az ős emberi művek és csontok mellett, a kihalt állatok maradványait is megőrzé.

Mint muzeumok nyílnak meg előttünk a multnak e sötét odúi, s az igénytelen csont- és kovatöredékekről olvassuk azon emberek történetét, kik kő és csont fegyverekkel üzték kalandjaikat, vityák életharcaikat.

Hányszor álltam néma merengésben e szegény eszközök előtt? Hányszor hallottam európai híri férfiakat ihlettséggel szólni e durva kovafegyverekről? — Sokan tán mosolyogni fognak, de ki volt már ez ős tanyák valamelyikén, ki látta a kő-késeket, a széthasított csontokat, ott, azon tűzhely hamvaiban, melyet évezredek előtt az emberiség első hirnökei körülültek, az menteni fogja azon kegyeletet, melylyel a tizenkilencedik század miveltsége e disztelen ősi barlangokat keresi.

Az eddig felfedezett barlangokat, többnyire őskori szirtekben, maga a természet képezé. *) — Hogyan? — ez még vitatkozás tárgya; de annyi bizonyos, hogy a barlangok nagy részét, főleg az egymásba nyílókat, víz járta, hogy a csontok és kőeszközök áradat által jutottak a földalatti csatornába és üregekbe, s hogy az enyészettől azon cseppkő (Stalagmite) kéreg által óvattak meg, mely a barlangok emelkedése után alakult, s elzárta a víz és lég korhasztó hatását.

Egyébiránt oly barlangok is találtak, melyekben a folyóviznek nincs semmi nyoma; s ezek, valószínűleg gőzpárak, s a szikla repedéseken lezivárgott szénsavas víz olvasztó hatása alatt lettek.

*) A neanderthali (Németországban) a devoni homokkőben; a liege-i (Belgiumban), a brixham-i (Angliában) a devoni mészkőben; s a Poitiers melletti (Franciaországban), az oolite képletben, — tehát az első és második korszak szirteiben alakultak.

A barlangok megítélésében gondosan nyomozandók azon körülmények, melyek a csontok lerakódását kísérték és követték; mert ezektől függ a tartalom épsége és minősége.

Hol a barlangok nyílása már ős időkben elzártott, ott csak kihalt lények csontjaival fogunk találkozni; de hol a közlekedés nem szakadt meg, ott az őslények mellett jelenleg is élő, sőt szelid állatok maradványait és későbbkori emberek műveit is lelendjük.

Vannak barlangok, melyek csak egy, fölfelé irányzott nyílással bírnak, ezekbe a csontok csak a nyílás fölött áradó vizek által juthattak; másoknál ellenkező irányban két nyílás találtak, s ide a csontok — a keresztül özönlő folyamok által kerültek, melyek a víznek változott iránya, vagy földemelkedés után hátramaradtak.

Vannak barlangok, melyek ragadozó állatoknak szolgáltak tanyául, s ezek által halmozottak egymásra a csontok, melyeken néha a fognyomok is láthatók. E barlangok eltérő korszakok emlékeit tartalmazandják.

Mások, emberek által használtattak lakhelyül, s ezekből néha a régi csontok kitakarítottak, vagy az odú valamelyik félreeső zugába szórattak; a a koronkénti rétegek e szerint megzavartattak, mi a rendezést szerfelett nehezíti.

E barlangokban helyenként látható az egykori tűzhely, s körüle a tápul használt állatok csontjai, melyek, hihetőleg a velő kiszedésekor, oly meglepő következetességgel törettek vagy hasítottak meg. Itt bővebben találtaknak a kő- és csont-eszközök, a törül vagy nyélül használt szarvak, melyek néha durva faragványokkal és czifrázatokkal ékítvék; míg az összehalmozott, eszközöknek szánt kova darabok, a félig kész eszközök, s a lecsipkedett kova szeletek sok helyt arra mutatnak, hogy e tanyák műhelyül is szolgáltak.

Vannak barlangok, melyek későbbi, szelidülő

emberek által temetkezésül használtattak; máshol a nyílás elébe hengerített, vagy a barlang belsejében elhelyezett szikladarabok, védelmi intézkedést tanusítanak; míg a fegyverek és eszközök minősége azt bizonyítja, hogy alkalmilag, később kori ivadékok által, még a római időben is felkerestettek . . .

A franciaországi barlangokban, mert először ezekről szólandok, feleljük a haladó ember nyomait, kezdve azon időtől, melyben a gallusok, Caesar diadalmas legiói elől, a rengetegbe és sziklák üregeibe menekültek, az újabb kőkorig, melynek növényei, állatai, fegyverei megegyeznek a svjáci tótanyákkal és a dán tűzeggödrökkel; feleljük az ember emlékeit a kisikált s némi haladást tanusító kova-eszközök idejétől azon korig,

melyben az éjszaki zordon hideg miatt vándorló iramgim Közép-Európában is honos volt; s elvégre innét azon ős időkig, melyekben a vad ember még a kövek sikárlására sem gondolt, hanem durva, csipkedett kovából készítette fegyvereit, s ezekkel szállt szembe elleneivel s a kihalt őslényekkel. — Lássuk, mennyire igazolja a tapasztalat általános jegyzeteinket.

Az 1863-ki év utolsó öt havában, két jeles tudós, E. Lartet, a párisi akadémia, és H. Christy, a londoni geológiai társulat tagja, felkereste a périgordi barlangokat (Dordogne), s az eredményt E. Lartet, febr. 29-én 1864-ben közölte a francia akadémiával (L'Institut). Az ember régiségére vonatkozólag nevezetes adatok ezek.

Rónay Jácint.

A touloni gályarabok a bagnoban.

— Rasch G. után. —

(Vége.)

A touloni bagno igen egyszerűen van berendezve. Az említett kapu egy tágas folyosóba nyílik, s ez egyik oldalról magas fallal van bekerítve, mely azt a hajógyártól elkülönzi, míg a más oldalon az ajtóknak és vasretesz ablakoknak egész hosszú sorát pillantjuk meg. — Az ajtók vasrostélyos ablakokkal védett tágas és szellős termekbe nyílnak, melyek mindenike földszinten épült. Itt éjszakáznak a gályarabok. Az ótörök eldördült ágyuszóra elhagyják e termeket, hogy nap-hosszant dolgozzanak a kikötőnél, a műhelyekben és a fegyvergyár udvaraiban, míg az esteli ágyuszóra hét óraker ismét éjjeli tanyájokra térnek. Ebédkor másfélórás szünidőjük van, mivel tetszésük szerint rendelkezhetnek. A tulajdonképeni fogság esteli 7 óraker veszi kezdetét a bagnoban, s ekkor áll be a halotti csend. Este hét órától reggel öt óráig folyvást valamennyiöknek hallgatni kell, míg nap közben munka mellett minden tartózkodás nélkül társaloghatnak. A mi az edelt és fekhelyeket illeti, arra nézve különbség van téve a bagnobeli foglyok között. A közönséges fegyenceken kívül vannak az ugynevezett „approuvés“-ék, kikkel kiméletesebben bánnak, részint azért, mert nem tartoztak az elvetemült gonosztevők közé, részint mert a bűnbánatnak, a jobbulásnak jeleit adák. Ezen „javulók“ a reggeli levesten s déli főzelék és kenyéren kívül kétszer hetenkint húst is kapnak és a közönséges takarón kívül fekhelyekre matracot, míg a közönséges fegyencek a mellett, hogy húst nem kapnak, éjen

át fapadon fekszenek, s szörpokróccal takaróznak. Azonban dolognapon — tekintet nélkül a most emlegetett osztályzatra — valamennyien egy kevés bort is kapnak, s az is meg van nekik engedve, hogy a kenyérhez néhány sous áru kávé, húst vagy más-egyebet vásároljanak. Hogy ha ehhez nincsen pénzök, a munkájokért járandó díjba betudatik. Így például a bagno kijáratánál van egy árucsarnok, hol sok izlés és ügyességgel jobbra fából készült csecsebecsüket és szörpöket, hűsítő italokat árulnak. Minden egyes műtárgy a gályarabok kezéből került ki és néhány öreg fegyenc kínálja megvételre a fegyvergyár látogatóinak. Ezen művek beváltási ára vagy ennek bizonyos részlete, — az arányra már nem emlékezem határozottan — a fegyenceké, és ezt helyzetöknek könnyítésére fordíthatják.

Négy különböző termen haladtam át, három terem a javulók számára szolgált, egy a konokabb rabok éjjeli tanyája volt. A terem közepén hosszú fapadsor nyult el, mint a katonai őrszobákban látható, a fapadok oldalai lesimultak, míg széleik érintkeztek. Az egész egy hosszú kemény fapadnak tünt fel. A fapadok fejevégénél voltak a fegyencek pokrócai és matrácái összegöngyölgetve. A fapadok lábvégénél végignyult egy vasrud, oly hosszú, mint az ágyasor. Éjszakára a teremben levők valamennyien láncainál fogva ezen vasrudhoz csatoltattak. A termék üresek voltak még; a fegyencek egytől egyig a fegyvergyár udvarain és műhelyeiben dolgoztak. Kellemetlen érzés szál-

lott meg ama nagy üregekben, hol vezetőmmel egyedül valék; hátam csakugy borsózdott, a fegyencek felől vezetőm iszonyatos eseményeket beszélt, melyek mindegyike veszedelmes csínyeket, csalásokat, nehezen kivihető tolvajlások, rablások és gyilkolásokat tárgyazott. Végre fölszólitám, vezessen el a gyalýákra.

— Az „*uszó bagno*“, így fejezé ki magát, négy hajóból van alkotva, melyeknek mindegyike egymáshoz teljesen hasonló. Meg akarja-e nézni mindenikét? Nyilvánítám, miszerint egy hajónak meg-nyezésével teljesen beelégsem.

A fegyvergyárnak más részére vezetett el tehát a hivatalnok. Óriási vízmedence terült el előttem, melynek közepén a kékes habokból háromemeletes, egészen fehér nagy hajót láték kiemelkedni. A fregatte meg volt fosztva árbocától, meg a kötélzettől. E helyett a felső emeleten egy ponyvasátor terjeszkedett el, az egész hajó fölött kifeszítve. A hajót az öböl kövel kirakott partjával keskeny hid köté össze.

— A fegyencek hajója, — mondá vezetőm. A fehér, hallgatag hajó a kékes vizen kísértetiesnek és laktalannak tetszék. A keskeny fahid a hajó legalsó üregébe vezetett, mely egész hosszában ki volt deszkázva s magassága egy ölnyi lehetett. A lörések, melyekből egykor az ágyuk éretorka sárgállott ki, halált és romlást okádvá mindenfelé, most ablakul és szelelő lyuknak voltak fölhasználva, s facsappantyuk alkalmaztattak rájuk. Két vasrud futotta végig a hajót teljes hosszúságában, melyeket vaspántok tartottak a padlózathoz. Láncainknál fogvást e foglyokat éjszakára ezen vasrudakhoz bilincseltek. A középső emeletbe lyukakon át három falépcsőzet vezetett föl. Ezen üreg teljesen hasonlított az alsó osztályzathoz, egészen ugy volt berendezve. A felső emelet éjnek idején tartózkodási helyül szolgált az öröknek, s összeköttetésben volt a középosztályzattal a falépcsők által. A fölötte kifeszített ponyvasátort vékony gerendázat tartotta fönn. A hajó-csúcson egy fabódé áll, melyet örszobául használtak. A fedélzet közepe táján mintegy 12 láb széles s 20 lábnyi hosszú, kőből rakott, egymásnak fekvő s közös fafedéllel borított hat osztályu bódét pillanték meg. Eme

osztályokat nehéz vas-záváros ajtókkal be leheté csukni, s bennök semmi más egyebet nem láthatam, mint egy-egy fapadot.

— Ezen üregek tömlöcökül szolgálnak, nemde? kérdezém vezetőmet.

— Igenis, volt a válasz, az ellenszegülő vagy valami csinyt elkövetett rabok számára.

— És mennyi időre szokták őket ide becsukni?

— Három, nyolc vagy tizennégy napra, olykor négy hétre is.

— És ez volna minden fegyelem a gyalýákon?

— Oh nem, hát a korbács! Áll pedig ez egy bothoz erősített öt darab szíjból.

— És hány ütést szoktak ezzel kiosztogatni.

— A hajókormányzóság huszonöt korbácsütést rendelhet el, ezen huszonötön túl csak a törvényszék határozhat.

— Első eset, jegyzém meg, hogy francia fogházakban korbácsolás felől halljak szólani. Ez kellemetlenül hat reám. A németországi börtönökben, nagyon természetes, hogy az ilyesmi napirenden van. Igaz, hogy most vagyok az első franciaországi bagno-ban.

— Honunkban, felelt a hivatalnok, csakis az ugynevezett *bagne*-okban van a veretés alkalmazva.

Ekkor épen mellettünk megdördült egy ágyu.

— Hét óra van. Jönek, mondá a hivatalnok. — Ekkor kívülről láncsörömpöléseket hallottam. Midőn leértünk az alsó osztályba, az lassan-lassan telni kezdett gályarabokkal. A százakat százak követték, miglen a középső emelet is megtölt és az örség zárta be a menetet. Körülöttem láncsörömpölés hangzék mindenfelől, a veres öltönyökön sárga ujj tarkállott és soknak fejét az irtózatos jelentőségű zöld sipka fődte. Sorakozva telepedtek le a kemény fapadokra, mindenikök pokrócba burkolódzott; a lábukra kovácsolt vasgyűrűnek alsó láncszemébe beletolták a vasrudakat és a vasrudak végei egymáshoz zárattak. Ekkor siri csend következett be az alsó üregben, mig a középemeletről hallatszott még egyes láncsörömpölés. Gyors léptekkel hagytam oda a touloni bagnot, hogy ne lássam többé soha — soha!

Levelek Párisból

VIII.

(A nők fényüzése. — A párisi magyar egyesület és szállása. — Magyar hősök Észak-Amerikában.)

A fajtalanság ellen rendszabályokat sürgető valamely kérvény tárgyalása alkalmával a senátusban az idősb Dupin a nők szertelen fényüzése el-

len mondott beszédet. „Azok a bizonyos „dámák“, — kiálta fel az öreg főügyvéd, — kigondolnak valamely divatot, minél költségesebbet és minél

gyakrabban, s az urinök iziben utánozzák azt; utánozzák akkor is, ha még úgy ellenkezik is a szemérmesség törvényével." A tárgy megérdemelte volna, hogy bővebben fejtegettessék; meg, hogy az ország öregjei, kik a Luxemburgi palotában székelnek, a szomszéd quartier latin ifju lakosságát cynicus életmódjának elhagyására intsek; hogy a sajtót, különösen az időszakit, kötelességére figyelmeztessék, mely abból áll, hogy az irodalom ledér terményeit, a roszt színműveket, regényeket és képes újságokat az erkölcs elleni vétkeikért megrovogassák. Fájdalom, de úgy van, a francia hirlapok közül csakis a clerico-reactionarius szellemük kelnek ki a szépirodalom ezen veszedelmes iránya ellen s mi csoda, ha ekképe a burján nemcsak ki nem irtatik, hanem évről évre növekszik és terjed. Jól tudom én, hogy a baj fészke magasan keresendő, de azért még sem gondolom elérhetlennek. Csak a tanító maga tisztának érezze magát, nehogy „culpa redarguat ipsum;" csak erkölcsi bátorsággal bírjon, miután darázsfészekbe nyul. De a mint az időszakit sajtót ismerem, egyet, talán kettőt kivéve, a nagyobb lapok, melyek pedig egyedül hathatnának, nem igen bírnak ezen föltételekkel, s így félő, hacsak a közvélemény erőre nem vergődik, hogy a társadalom ezen fekélye mindinkább elharapózik, míg végre valamely cataclysmushoz fog vezetni, mely az erkölcstelenséggel együtt talán egyebet is elseperhet. Addig a jó erkölcsök ugyszólván egyedüli öre és ápolója az egyház, melynek azonban hatása, nem haladván a korral, szükségképen korlátozott marad.

Forduljunk el e szomorú képtől, nyájas olvasó, de tegyük azon föltett szándékkal, hogy az erkölcs romlását saját körünkben, alant mint fent, akadályoztatni el nem mulasztandjuk. Nézzünk vidámbb, vigasztalóbb tárgy után.

Régen vágytam az itteni magyar egyletet meglátogatni, s minap csakugyan valósitottam szándékomat.

A boulevard Beaumarchais egyik kávéházában s ennek hátulsó teremében, találtam együtt vagy husz-huszonöt magyar ifjat, kicsi asztalok mellett ülve, s egymással beszélgetve, vagy lapokat olvasgatva. Ez a magyar egylet és szállása. Különben a tagok száma mostanság negyven egynehány, többnyire, ha nem valamennyien, az iparos osztályból.

Az egylet célja: oly központot képezni az idegen fővárosban, hol a magyar ember honfitársait esténként együtt találhassa, s szabad idejét társalgás- és hirlapolvasással tölthesse; hol a jövővény

rokonszivekre, utmutatásra, s ha kell, segítségre akadjon. Mert a társulat nem csupán kaszinó, hanem egyszersmind kölcsönös segélyegylet. Huszonöt sous havi befizetésből oly kis pénztárt alapítottak ezen derék ifjak, melyből nemcsak a tagok szükség esetén kölcsönt, hanem az érkezők rögtöni segítséget is kaphatnak. Az egylet alakítója Bertha Sándor zongorász s még egy másik ur, kinek neve, sajnálatomra, e pillanatban nem jut eszembe; elnöke dr. Vásárhelyi. Gyüleket egyszert tart hónapjában. Alapszabályait a rendőrfőnök elé terjesztette; azóta talán meg is vannak erősítve.

Oly jól éreztem magamat ezen derék ifjak között, kik messze földre eljönnek, hogy mesterségükben tökéletesítsék magukat, s ezen cél mellett a hazát el nem felejtik. Egyet sem ismerek ugyan közülök, de a mit láttam és halottam fölülök, eléggé meggyőzött, hogy komoly, derék ifjak. Rég ideje tudom egyébiránt, hogy kézműveseink becületet szereznek a magyar névnek külföldön mind szorgalom, mind tisztos magukvisellete által.

De nemcsak az ipar szerény műhelyeiben, a csatamezőkön is jó nevet vivnak ki maguknak a hazától elszakadt polgártársaink.

Többször meg vala már említve magyar lapokban, hogy Asbóth és Stahl tábornokok mily szolgálattal tettek az észak-amerikai szabadság ügyének; ezeken kívül mások is, kisebb nagyobb rangban, derekasan megfeleltek kötelességüknek. Így többek között Zágonyi ezredes, Szabad Imre, a négy Zsulavski, Ruttkay Béla. Négy Zsulavski, mondom, mert a derék anyának minden gyermeke fegyvert ragadt fogadott hazája s az emberiség ügyéért. Egyik, szegény, életével fizette lelkesezését, a többiek végig teljesíthették kötelességüket. A legidősbik, László, ezredes és két fekete ezred parancsnoka. A feketék, kikből mintegy 40—50,000 szolgált a selegben, keményen verekedtek, csakhogy tisztjeiknek, a kik kivétel nélkül fehérek valának, néha alig sikerült dühöket mérsékelniök. Félték is ám tőlök néhai elnyomóik. Egyszer Zsulavski valamely erődítést ostromolván, a mint megpillantották a déliek a fekete emborsort a sáncokon, azonnal futásnak eredtek.

A huszonhárom éves Ruttkay Béla is, most lovassági azelőtt gyalogsági őrnagy, kitüntette magát. Az ezredes távollétében maga viselvén a parancsot valamely kis erődben, az ellenség hírnök által megadásra szólítá fel, különben ugymond, fegyverre hányatja az őrséget. „Előbb ki kell azt vivni“, üzente vissza az ifju magyar a déli tábornoknak, s alig tért vissza a hírnök az ellen tábo-

borába, oly tüzet nyitott annak soraira, hogy ostrom nélkül visszahúzódott.

Szabad Imre, ki valamely főnök táborkorában szolgált, egyszer foglyul esett, s oly rosszul bántak vele fogsága alatt, hogy ha barátai nem küldenek egy kis pénzt neki, akár éhen vesztetett volna. Később kiszabadulván, a hadjáratot leirta, mely

minap a *Revue des deux mondes*-ban ismertetve is lett.

Figyelmessy ezredes lóról bukás folytán megsérülvén s a hadseregtől elbucszuzni kénytelenítettvén, konzulnak neveztetett ki Demerarába.

* * *

Egy hét története.

— Julius 27. —

Mióta a föld fölülete megszilárdult s rajta a görög böcs „két lábu tollatlan állatai“ laknak: a fölkelő nap mindig több üdvözlőre talált, mint az eltávozó. Ne csodáljuk tehát, ha most az emberek leginkább csak azzal foglalkoznak, hogy az új tárnok, báró Sennyey Pál, kinek tehetségéhez, érelyes munkásságához és szilárd jelleméhez méltán sok reményt kötnek, mint köszöntött be Budavárba, s első beszédével mint nyéré meg mindazokat, kik jelen valának. Ő is záloga egy jobb időszaknak, melynek a mai napok még csak küszöbét képezik; az „átmeneti hidat“, mint a politikusok nevezik, melyen túl a remény zöldjétől friss part mosolyog, az ígéret földje, melyet egy böcsünk (ép úgy, mint a választott népnek Mózes,) már rég megmutatott.

Ugyane napokban a pesti egyetem is új díszit kapott. *Vámbéry Ármint* t. i. legfelsőbb helyről a keleti nyelvek tanárává neveztek ki, e szerint az ájtatos dervis s kelet fáradhatlan vándora, ki pár év előtt egy-egy muzulmán szent sírjánál órákig kiabálta kiszáradt torokkal a „telkin“-eket, most egy nyugalmas tanszékre ülend, állandó lakosa lesz Pestnek és munkás tagja irodalmi köreinknek, hol őt ép úgy szeretik, mint becsülik. S meg kell adni, hogy *Vámbéry* mindegyre méltó. Dacára, hogy a világ tömjénfüsttel vette körül, fejére oly tudós, mint *Murchison*, tette a koszorút, a dicsőség, zaj és ünnepeztetés kábító levegőjében ő meg nem szédült soha; egy percre sem feledte hazáját; mindenütt büszkén vallá, hogy magyar; s az akadémiát azon csekélységért, melylyel útjában segíté, oly hálásan emlité a külföld tudós társaságai előtt, mintha egész útját aranyakkal hintette volna be. Egy este, midőn Angolországból először tért haza, levelet kapott, melyben *Palmerston* lord estélyére hívták meg. Elmegy-e? — kérdeztük tőle. — „El a Komlóba, — felelé, — hol a Patikárosok zenéje jobban szívemhez szól, mint az angol nagyok minden pompája. Oly sokáig voltam a hazától távol, hogy nagyon meg kellett tanulnom szeretni.“

Igy — azt hisszük — e hir örömhír leendő néki is. Elhet tanulmányainak, törekvéseinek; lesznek tanítványai, mert a hirnév varázsa sokat hozzája von; a tudósok is — valószínűleg — meg fogják becsülni, miután az angolok fölfedezték, hogy e magyar utazó sokat ér, s nem csupán a fején levő fez az, (melyben az akadémiában először jelent meg,) a mit bámulni lehet rajta.

Hetek előtt arra szólíták föl *Vámbéryt*, hogy miután egyetemi tanár óhajt lenni, adja be bizonyítványait, melyek képességét igazolják. A világ mosolygott. Nem igazolta-e azt ép ez időben fennhangon és minden nyelven az egész tudományos világ? De mindegy, ez rendszabály, noha, miután nincs szabály kivétel nélkül, *Vámbéryt* bátran elfogadhatták volna — kivételnek. Beadta-e aztán bizonyítványait: nem tudjuk és nem is igen hisszük. Legvalószínűbb, hogy az a kegyteljes kéz, mely tudományos érdemeiért érmet nyújtott neki, nem törődve a vaskalapos formaiságokkal, maga emelé a tanszékre, hová *Vámbéry* a világhír útjáról lép.

Bárha a muzeum igazgatói székét is ily kitünnően töltenék be. Nem is kellene *Diogénész* lámpájával keresni rá az embert; megvan, s minden ember örömet ejti ki nevét. Mi bizunk is benne, hogy itt is közeleg már a jobbra fordulás; legalább maga e csöndes nagy épület már is új időt — munkás kezeket lát; esinosítják kívül, belül, sőt a vasrácsozat készítéséhez is hozzá fogtak már. Sohase hittük, hogy e szép időt megérjük valaha! Az a rohatag deszkapalánk, mely mögött egész patriarchális kényelemmel pihent az igazgatóság, mintha a mitsemtevés is babér volna, oly erősen állott évtizedekig, mint egy sziklavár. Hiába hulltak rá a kárhóztatás mennykövei, a gúny apró nyilai, a járókelők boszus szitkai, az csak megmaradt, mint egy tiltakozása a vén időnek a haladó kor fényüzése ellen. A gyöngye redves deszka palánk *Kubinyi Ágoston* ő nagyságához mintegy hozzá volt növe, vele együtt állt, uralkodott, s vele együtt is dőlt meg. Ma már pirosítani kezdenek az új rácsok,

mint valami hajnalsugarak, melyek jelentik, hogy az álmos éjnek vége, jön az elevenítő napvilág, s vele a munkabíró emberek.

Az egész vasrácsozat körülbelől tizezer forintba kerül. Ez volt ama előteremthetetlen nagy összeg, melyről az igazgató husz év óta úgy álmodozott, mint valami elérhetlen csillagról, mialatt az akadémia buzgó elnöke rövid idő alatt több mint egy milliót szerzett az akadémiának, szegény művészek egy derék képzőművészeti társulatot alkottak; néhány író új tőkét szerzett a Kisfaludy-társaság fölevenítésére; s egy régibb igazgató a színháznak csupán belső kidíszítésére sok ezeret tudott összegyűjteni egy pár hét alatt. Mindenki mozgott, mindenütt élet volt, csak e helyen ült mozdulatlanul a tétlenség nehéz nyomasztó szelleme; még a lapok is elfeledték vagy kerültek, mint egy új lebediai jóshelyet, hová a ki belépett, örökre elfeledett nevetni.

Említve ímént a képzőművészeti társulatot, hol valóban eleven pezsgés nyilvánul, ha egyébben nem is lehet, legalább nemes törekvésekben, azt is el kell mondanunk, hogy e társulat meg fogja ünnepelni a közelebb elhunyt *Rahl* emlékezetét. E kitünő ember nemcsak azért érdemli meg ez ünnepet, mert nagy festész volt, velős ereje és magas képzelme által különösen kitünő oly korban, hol már-már a művészei minden ágában a kis genre-ok műveléséhez, úgy szólván a bijoutériához fordultak legtöbben; hanem megérdemli tőlünk azért is, mert mindig nagyon szerette magyar tanítványait, s művészetünknek oly kitünő férfiakat nevelt, minők Than Mór és Lotz Károly. Az emlékbeszédet Keleti Gusztáv fogja fölötte tartani, művészi előhaladásunk egyik legtevékenyebb bajnoka, ki egész lélekkel csügg az ügyön, melyet tollal és ecsettel egyiránt ügyesen szolgál.

A *zenede* hegyei is egyre vajudnak, s kétségkívül kitünő hangversenyeket s nagy zenei előadásokat fognak szülni. Reményi e napokban köszönt be új hangverseny-művével, melyet a közelgő ünnepélyen fogunk tőle először hallani. Maholnap Liszt abbé is megérkezik, s a nagy közönség—valljuk meg — kíváncsiabb látni új talárját, (ő mindig meg tudja lepni az embereket!) mint hallani „Erzsébet“ oratoriumát, melyet már is kétszázan tanulnak, s azt mondják róla, hogy oly hosszú, mint a szentiványi ének. Reméljük azonban, hogy ezt előadása közben nem fogjuk észrevenni, s benne egy magas ihletű zeneművet nyerünk, magasztosan derültet, mint tán „Róma kék ege,“ s mégis fenségesen komolyat, mint szent Péter kathe-

drale-ja. — Költőjének ábrándjait most úgy is e két tárgy képezi.

Körülbelől ezer dalár fog ez ünnepélyre összejönni az ország minden részéből, s a fővárosiak már is készülnek, hogy minél szivesebben lássák őket. Kényelmes lakások, tárt karok és szívélyes üdvözlés várják itt a dalművészet e zarándokait. Meg akarjuk nekik mutatni, hogy a magyaros vendégszeretet nem csupán a faluk és pusztai tanyák erénye. Itt is föltalálható az, e rideg falak között, hol a kapuk nincsenek ugyan éjjel-nappal nyitva, de a kezek csak oly örömet kinyulnak egy-egy kedves vendég szíves látására.

Ez ünnepélyek rendezése, vagyis inkább előkészületeiből nem kis nyereség az is, hogy báró Orczy Bélában — a bizottság elnökében — oly férfit ismertünk meg, ki úgyszeretete és erélyes buzgósága által oda illenék bármely művészi intézet élére. Ha már csakugyan egyik főkellék a nemzeti színház igazgatójában, hogy a haute volée tagja legyen, ime itt van egy, ki ellen az irástudóknak, sőt a demokratikus karzatnak sem lehetne nagy kifogása!

Érzékeny drámákban többször előfordul az a hatásos jelenet, hogy egy-egy néma gyermek valamely nagy öröm láttára egyszer csak megszólal. Az erőszakosan *megnémított* népszínház ugyanezt fogja tenni, ép akkor, midőn az országgyűlés közörműje közöttünk megjelen. Október elsején fog megnyilni, Szigethi Imre fiatal vidéki igazgató vezetése alatt, ki a várostól valamennyi budai színházat kibérlé. Nagyon ügyesen kell itt kormányozni tudni a hajót, hogy törést ne szenvedjen. Először is nem szabad igen sok személyt föl-szedni rá, mert a hajó könnyű, s a sok teher alatt egyszer már elmerült; továbbá nem is a dicsőség aranygyapját kell kitűzni célul, mely itt elérhetetlen magasan fekszik, hanem csak alantibb partokon kötni ki, hol szintén elég virág terem, kikerülve azonban, nehogy a hajó megint iszapba süljedjen. Szóval sem tragoedia, sem kankán, hanem vigjátékok és tréfás operettek. Ez itt az aranyat termő közepet.

Im ezek most a tudományos és művészi világ újabb történetei és törekvései. Társas élet nincs — a császárfürdön kívül. Nagyobb társaságokkal is csak a dunafürdők és társaskocsik dicsekedhetnek. Szaladozunk, mint megannyi Ahasvérek keresve egy kis — természetet. De hol találjuk azt? A városligetben hiányzik a fák és pázsitok élénk fris színe, a Széchenyi-hegyen a víz, a zugligetbe pedig a mig kijutunk, az öntözési adó dacára annyi port kell nyelniünk, hogy odaérve, egészen

elveszítjük minden fogékonyságunkat. A város sé-
tányain meg minden fa olyan bágyadtan „szürke,
mint egy-egy német elmélet. Szerencsére, a nap-
tól elcsigázott természet könyörületos felhőktől

megint kapott egy kis — szépítőszert, s mi egy
pár napra — hűvösebb levegőt.

Vadnai Károly.

Ujdonságok.

* (Az országgyűlés) számára nincs alkalmas hely-
ség a fővárosban, s ha lenne is, azok intézetek,
társulatok és hatóságok birtokai, miket huzamos
időre nem nélkülözhetnek. A „P. Napló“ tehát
fölvívja a kormány figyelmét az 1861-ben Ybl ál-
tal készített ideiglenes parlamentház tervére. E
terv szerint a ház három hó alatt elkészülhetne a
régi fűvészkertben. Az utalványozandó kiadást az
országgyűlés bizonyára helyben hagyja.

* (B. Sennyey Pál) kir. fő-tárnokmester ő excja
e hó 23-án reggel 5 $\frac{1}{4}$ órakor érkezett meg a fő-
városba, s az ügyek vezetését még az nap délelőtt
átvette.

* (Gr. Pálffy Móric) altábornagy e hó 25-én
ment Bécsbe, hova néhány nap mulva családja is
követi. Többé nem is tér vissza.

* (Amnestia-remények.) Egy bécsi lapnak írják
Olmützből, hogy az ottani galíciai és magyaror-
szági foglyok amnestiát reménylenek, mely augusztus-
ban (a császár születés napján és Sz.-István
napján) következnie be. Hir szerint ő felsége már
signálta az Almásy Pál megkegyelmezése ügyé-
ben beadott folyamodványt.

* (A magyar tud. akadémia) jul. 24-ki ülésében
Urházy György, a „Hon“ szerkesztője olvasta föl
székfoglaló értekezését: „a jelenkori szabadságról,
tekintettel a magyar alkotmányra.“

* (Liszt Ferencről) majdnem egyszerre írják a
lapok, hogy várják Párisba, Bécsbe és Pestre is.
Liszt apát Bécsben a dominikánusokhoz szállana,
Pesten pedig a szent-ferenciek várják zárdá-
jukba öt szobából álló lakással, melyben zongora
és harmonium van.

— (Az „Über Land und Meer“,) ez elterjedt né-
met illusztrált lap közelebb hozta a pesti gazdasági
kiállításról lapunkban megjelent képet, mely, mint
magyar készítmény, az ott levő többi szép képpel
bizvást kiállja a versenyt.

* (Kholera-esetek) már Konstantinápolyban is
nagy számmal fordultak elő, s az onnan jövő uta-
zóknak Gyurgyevóban zárvesztéglést kell kiál-
laniok.

* (Egy 1849-ben kivándorolt hazánkfia), dr.
Capkay József jött haza a napokban látogatás vé-
gett Amerikából, hova újra vissza fog térni, miután

tevékenysége, kivált bányászati munkálkodása foly-
tán ott nagy vagyona tett szert. Látogatása em-
lékeül egy darab jegcecsült aranyércet szándéko-
zik a nemzeti muzeumnak ajándékozni, a melyért
már a british muzeum, hol hasonló példány nincs,
500 ft sterlinget ajánlott.

* (Szebenben) Balázs Bognár Vilma a mult na-
pokban nagy tetszés mellett adott hangversenye-
ket, melyeknek főrészt magyar népdalok képe-
zék. Az ottani szász lap női Füredy-nek nevezi.

* (Tűzijáték a város közepén.) Mult vasárnap
estére a városligeti Páva-szigeten tűzijáték volt
hirdetve, s délfelé egy szekeren indították utnak
Budáról a szükséges készleteket. A kocsis azon-
ban a nagy melegben megszomjazván, a könyök-
utcában betekintett egy korcsmába. Ezalatt, való-
színűleg dörzsölés folytán, az egyik röppentyű
elsült, utána a többi. A lovak természetesen meg-
riadtak, s vágatva rohantak végig az utcákon, vá-
ratlan tűzijátékkal örvendeztetve meg a lakosokat.
A szokatlan mulatság szerencsére baleset nélkül
folyt le.

* (Reményi Csehországban) művészi körutja köz-
ben 400 ftot gyűjtött a prágai színház számára. A
pardubici polgármester eme „nemzeties“ tettet az-
zal viszonzta, hogy magyar nyelven irt levélben
kérte föl, miszerint a humetici várba rendezendő
kiránduláson megjelenjék.

Képtalány.

(Megfejtése a 33-ik számban lesz.)

A 30-ik számban közölt képtalány értelme: „Drága étel
urnak való.“

haladja a 16,000-et. Az ujonnan épült nagyszerű dalcsarnok belseje csinos erkélyekkel, páholyokkal és 20,000 számozott helylyel van ellátva, míg a közönséggel szemközt 24,000 énekes számára lejtős hely van készítve oly módon, hogy az első sorban álló énekesek az utolsó sorban állóknál 19 rőfnyivel alább esnek. Jul. 22-én nyolc óraker este az ünnepély megkezdett, tömérdek közönség jelenlétében.

* (*Elrejtett kincs.*) Egy porosz sziléziai uradalomban Brieg mellett egy fal lebontása alkalmával két nagy ládat találtak, telve ausztriai nyomású pénzzel. A pénz oly nagy mennyiségű volt, hogy midőn megmérték, hatodfél cseberre ment. Értékét 500,000 egyesületi tallerra becsülik. Gyanítják, hogy e pénzt a 30 éves háború alatt az akkori birtokos, Bes gróf rejté el az ellenség elől.

* (*Kutya-menhely.*) Londonban Townsend marquis oly intézetet alapított, melyben menhelyet és élelmet kap minden gazdátlan és koborló kutya, s hogy az ebek oda találhassanak, az utcákon ügynökök állnak, kik odaterelik őket. Továbbá makacs és marakodó ebeket is elfogadnak, s illő tisztelt-díj mellett jobb erkölcsökhöz szoktatják.

* (*Vasut Japánban.*) Nemrég nyitották meg Japánban ez első vasutat, s a belföldiek távolról s közelről oda sereglenek, hogy a robogó gőzmozdonyt lássák.

* (*Borzasztó vihar*) dühöngött e hó 11-én Szent-Pétervárott. Hajnali 2 óra volt, midőn a város majd minden házában a szélvész nagy dörrenéssel szakasztá fel az ablakokat s betóduló eső, zúgó szél, tört üvegdarabok, s a szétszagotott függönyök foszlányai s feldöntött butorokkal telt meg a legtöbb lakás. A vihar zúgása, az esőszakadás és tetők ropogása, az összetört ablakok és lámpák üvegeinek csörrenése, közben ágyulövések, a Neva s a város csatornáinak fenyegető áradását jelenték. A legtöbben felöltöztek s félelem között várták a reggelt. Nehány órai rombolás után azonban megnyugodtak az elemek s napkeltevel az ég csöndes deribben mosolygott le az éj pusztításainak nyomaira. Ezek igen tetemesek. A pompás régi hársfák a nyári kertben Nagy Péter és Erzsébet idejéből, a hatalmas bükkök és körisek a taurusi parkban, Katharina ez emlékei, az ut szélén terültek el leszagotott lombkoronájukkal.

— (*Villanos holttetemek.*) A párisi tudományos akadémia legutóbbi ülésében Boudin katonai főorvos levele olvastatott fel, melyben jelenti, hogy két villám által agyonsújtott ember holttetemétől azok, kik akkor értek e holttetemekhez, miután ezek két órán át esőben feküdtek, villanyütéseket éreztek.

— β (*Sülyedő hegyek és házak.*) Angolországban Kent tartomány *Folkstone* mellett nevezetes példáit mutatja fel a földtalaj besülyedésének. E tájéknak t. l. halmái észrevehetően mozgás és földrengés nélkül, egymásután sülyedtek. E halmok bensőleg kő és kréta állományú sziklákból vannak össze-
szüve, s e sülyedés következtében a közel fekvő tételek és földek a tengerbe omlottak. E tüneményeknek okai könnyen felfoghatók. Mint tudjuk számtalan helyen a föld alatt víz van össze-

gyülve, mely lassanként a földet és homokat, mely felett elfut, elmosza, s így idővel a földréteget, mely felett a hegy fekszik, széttrontja. Mihelyt emez alaprétege a hegynek egyik oldalon jobban elfogy, mint a másikon, akkor a hegynek elfordulása elkerülhetetlen, de ha az alapréteg mindenütt egyformán mosatik ki, akkor a hegy el nem fordulhat, hanem le kell sülyednie és alacsonyodnia.

— β (*A vesouli különös barlang*) Sajátságos barlang létezik *Vesoulban* a *Franche Comteban*. Eme különös barlangban egy nap több jég támadt, mint a mennyit nyolc nap alatt el lehet hordani. 35 láb mély, 60 lábnyinál szélesebb, s 30 lábnyi magas boltzata, melyről nagy darab jégcsapok függnek alá. Ezek legnagyobb részét egy tiszta patak szolgáltatja, mely a barlangon foly át, s nyárban be van fagyva, ellenben télen szabadon folyik. Ha e barlangban köd van, ez jele annak, hogy a következő napon eső lesz. Az odaváló földművelők eme természetes naptár jóslásait szorgalmasan igénybe veszik.

— β (*Áradatkor apadó, s apálykor áradó kút.*) *Bresttől* (Franciaországban) két mértföldnyire a tengeröbölnél, mely *Landernauig* terjed, van egy kút, mely áradatkor 75, és apálykor még egyszer annyi láb távolságra esik a tengertől; 20 lábnyi mély, s áradatkor a tenger magasabban fekszik mint a kút fekeke, s apálykor lejjebb sülyed annál. E kútban a víz mélyebben, azaz 11—12 hüvelyknyire áll annak fekeke felett, ha a tenger áradata a legerősebb. Így áll körülbelül két és fél óráig, azon pillanattól számítva, midőn az áradat beáll. Ekkor növekszik körülbelül két és fél óráig, mielőtt a tenger áradata alább száll; ezután két óra hosszáig ismét egyenlően marad. Fél órával az előtt, midőn az apály beáll, ismét csekélybedni kezd, s eme csekélybedés tart az áradás négy első óráján át. Így áll apadva három óra hosszáig, nevezetesen az áradatnak két utolsó óráján, és az elsőjén a beálló apálynak, s aztán ismét növekedni kezd. 1724-ik évben azt tapasztalták, hogy midőn a szárazság legnagyobb volt, e kút is kiszáradt egynehány órára, midőn a tenger áradt, és ismét megtölt vízzel, ha a tenger apadt.

— β (*La Reincte forrás.*) *Forges* fürdőnek egyik forrása, melyet *La Reincte*-nek neveznek, említésre méltó sajátossággal bír. Vas részeket tartalmaz barnássárga pelyhek alakjában, melyek mennyisége napfeljötté előtt és naplemente előtt egy órával tetemesen növekszik. Ha zivatar vagy eső van közeledőben, akkor a *Reincte*-forrás vize körülbelül egy nappal előbb zavarodni kezd, s a nagy mennyiségben szaporodó pelyhek miatt egészen átláthatlan lesz. Egyébiránt a zivatar dühét és az eső nagyságát a pelyhek mennyiségéről, továbbá a zavarodás tartósságából szokták megítélni.

— β (*Dörgő légoszlop.*) 1775-ben aug. 4-én *Carcassonban* délután 3 óraker tetemes magasságu légoszlopot láttak *Barbayra* falura loereszkedni. Egy közel hegyről látszott lejönni, a falu felé rohant, s kitépve az utjában álló fákat, maga előtt hajtotta azokat. Alapja a földet érinté s oszlophoz hasonlított, melynek vastagsága magasságának közepéig növekedett. Ezentul csekélybedett s a lég-

